

Kultūros paveldo objektų individualių apsaugos
reglamentų išdavimo taisyklių
I priedas

PATVIRTINTA
Kultūros paveldo departamento prie
Kultūros ministerijos Klaipėdos skyriaus
vedėja
(pareigų pavadinimas)

2019 m. gruodžio 13 d. tvirtinimo aktu Nr. 1RKL5-12

KULTŪROS PAVELDO OBJEKTO INDIVIDUALUS APSAUGOS REGLAMENTAS

2019-12-13 Nr. 1RKL5-11
(data)

Vilnius
(parengimo vieta)

I. BENDRIEJI DUOMENYS

1. Bendrieji kultūros paveldo objekto duomenys¹:

1.1. pavadinimas, unikalus kodas Kultūros vertybių registre (toliau – Registras) _____

Macikų nacistinės Vokietijos karo belaisvių stovyklos ir Sovietų Sąjungos GULAG'o lagerio objektų kompleksas
(unikalus kodas Kultūros vertybių registre – 17035)

1.2. adresas Šilutės rajono sav., Šilutės sen., Macikų k.

1.3. įrašymo į Registrą teisės aktas (priėmęs subjektas, data, Nr.) _____

Kultūros vertybių apsaugos departamento Direktoriatas įsakymas; 2001-12-29; Nr:477

1.4. inicijavimo skelbti saugomu teisės aktas (priėmęs subjektas, data, Nr.) --

1.5. skelbimo saugomu teisės aktas (priėmęs subjektas, data, Nr.) _____

2005 m. balandžio 29 d. LR Kultūros ministro įsakymu Nr. IV-190 „Dėl Nekilnojamųjų kultūros vertybių pripažinimo saugonomis“ objektas paskelbtas saugomu viešajam pažinimui ir naudojimui bei viešajai pagarbai

1.6. skelbimo kultūros paminklų teisės aktas (priėmęs subjektas, data, Nr.) --

1.7. unikalus žemės sklypo Nr. (jeigu registruotas Nekilnojamojo turto registre)

Į nekilnojamosios kultūros vertybės apibrėžtą teritoriją patenka žemės sklypai, unikalus Nr.: 4400-4642-3407 (belaisvių kapai); 4400-2032-0198 (karceris); 8817-0006-0117; 8817-0006-0108; 8817-0006-0039; 8817-0006-0184 (sklypo šiaurinė dalis).

Į nekilnojamosios kultūros vertybės apsaugos zonos apsaugos nuo fizinio poveikio pozonę patenka žemės sklypas, kadastrinis Nr.: 8817-0006-0184 (sklypo pietinė dalis) ir Praeities gatvė ir H. Zudermano gatvių atkarpa ties vakarine vertybės teritorijos riba.

1.8. unikalus statinio Nr. (jeigu registruotas Nekilnojamojo turto registre)

Karceris, Vilties g. 1, nekilnojamojo turto registro unikalus Nr. 4400-2032-0198

1.9. yra kito kultūros paveldo objekto apsaugos zonoje (kultūros paveldo objekto pavadinimas, unikalus kodas Registre): --

1.10. vertingosios savybės ar saugomos dalys ir elementai užfiksuoti ir teritorijos ribos apibrėžtos/nustatytos (kultūros paveldo objekto apskaitos dokumento pavadinimas, data, Nr. , sudaręs/patvirtinęs subjektas)

Vertinimo tarybos aktai Nr: KPD-AV-555 ir Nr: KPD-AV-555/1 (toliau tekste – Aktas).

1.11. už apsaugą atsakinga institucija (pavadinimas, centrinės buveinės ar padalinio adresas)

Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos Klaipėdos skyrius, Tomo g. 2, LT-91245 Klaipėda, el. paštas - klaipeda@kpd.lt

¹ Įrašomi duomenys, žinomi individualaus apsaugos reglamento sudarymo metu. Su pasikeitusiais 1.4, 1.5, 1.8, 1.9 punktuose nurodytais duomenimis valdytojai viešai ir nemokamai susipažįsta Kultūros vertybių registro duomenų bazėje interneto adresu: <http://kvr.kpd.lt/heritage>

II. PAVELDOSAUGOS REIKALAVIMAI

2. Kultūros paveldo objekto ir jo teritorijos paveldosaugos reikalavimai:

2.1. BENDRIEJI PAVELDOSAUGOS REIKALAVIMAI:

2.1.1. Tvarkybos darbų tikslas – išsaugoti kultūros paveldo objekto ir jo teritorijos vertingąsias savybes, palaikyti gerą fizinę būklę, užtikrinti naudojimą, leidžiantį išsaugoti nustatytą sudėtį ir apimtį, pagrindinius kultūrinės vertės požymius ir teritoriją.

2.1.2. Kultūros paveldo tvarkyba atliekama:

- pagal nustatytus paveldosaugos reikalavimus;
- pagal kultūros paveldo statinio tvarkomųjų statybos darbų reglamentus (statybos techninius reglamentus), patvirtintus aplinkos ir kultūros ministrų;
- pagal kultūros ministro patvirtintus paveldo tvarkybos reglamentus, nustatančius reikalavimus konkrečioms tvarkybos darbams.

2.1.3. Tvarkybos darbai vykdomi nepažeidžiant vertingųjų savybių, nustatytą Akte.

2.1.4. Pritaikant kultūros paveldo objektą vertingosios savybės keičiamos minimaliai, sudarant galimybes atkurti būklę, buvusią iki pakeitimų.

2.2. VERTYBĖS TERITORIJOS ZONAVIMAS PAGAL PAVELDOSAUGOS REIKALAVIMUS:

2.2.1. Atsižvelgiant į vertingųjų savybių pobūdį, žemės sklypų ribas bei priklausomybę, vertybės teritorijoje išskiriamos penkios dalys – teritorijos I, II, III, IV, V (žr. priedą 1), kurioms individualiu apsaugos reglamentu nustatomi skirtingi paveldosaugos reikalavimai:

- zona I - sklypas, unikalus Nr. 8817-0006-0338, kuriame stovi Karceris (u.o.k. 26162);
- zona II - sklypas, unikalus Nr. 8817-0006-0408, kuriame yra Macikų belaisvių kapai (u.o.k. 26163);
- zona III - sklypo, unikalus Nr.: 8817-0006-0184, šiaurės vakarų dalis – lagerių vietos (u.o.k. 26161) dalis;
- zonai IV - sklypo, unikalus Nr.: 8817-0006-0184 šiaurės rytų dalis – lagerių vietos (u.o.k. 26161) dalis;
- zona V - privačios nuosavybės teise valdomi žemės sklypai, unikalūs nekilnojamojo turto registro Nr.: 8817-0006-0117; 8817-0006-0108; 8817-0006-0039 ir žemės sklypo, unikalus Nr.: 8817-0006-0184 nekilnojamojo turto registre, pietinė dalis, kurioje stovi katilinės pastatas – lagerių vietos (u.o.k. 26161) dalis.

2.2.2. Konkretūs paveldosaugos reikalavimai teritorijos dalių tvarkymui ir naudojimui pateikti kompleksą sudarančių objektų individualiuose apsaugos reglamentuose.

2.3. REIKALAVIMAI ŽEMĖS DARBAMS VERTYBĖS TERITORIJOJE:

2.3.1. Vykdamas tvarkybos ar tvarkomuosius statybos darbus susiformavęs reljefas nekeičiamas. Veikla, galinti daryti neigiamą poveikį reljefui (pvz. žemės paviršiaus formavimo darbai), turi būti suderinta su už kultūros paveldo objekto apsaugą atsakinga institucija.

2.4. REIKALAVIMAI STATINIŲ AR ĮRENGINIŲ STATYBAI: STATINIŲ AUKŠČIUI, TŪRIUI, UŽSTATYMO TANKIUI IR INTENSYVUMUI, IŠORĖS APDAILOS MEDŽIAGOMS – žr. kompleksą sudarančių objektų individualius apsaugos reglamentus.

2.5. REIKALAVIMAI APŽELDINIMUI, ŽELDINIŲ AUKŠČIUI, TANKIUI, RŪŠIAI:

2.5.1. Nekilnojamosios kultūros vertybės teritorijoje draudžiama sodinti vertingąsias savybes užstosiančius želdinius.

2.5.2. Saugomi dendrologiškai, ekologiškai, estetiškai vertingi ir kraštovaizdžiui reikšmingi želdiniai. Apželdinant teritorijas vengtini invazinių rūšių želdiniai.

2.5.3. Želdynų ir želdinių tvarkymo darbai vykdomi vadovaujantis želdinių tvarkymo projektais, apsaugos ir tvarkymo reglamentais, Aplinkos ministerijos patvirtintomis Medžių ir krūmų, vandens telkinių, esančių želdynuose, vejų ir gėlynų priežiūros taisyklėmis (patvirtinta Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2008 m. sausio 18 d. įsakymu Nr. D1-45).

2.5.4. Valdytojai privalo nuolat atlikti želdinių priežiūros darbus.

2.5.5. Valdytojai turi teisę:

- privačioje žemės valdoje esančius želdynus ir želdinius, kurie teisės aktais nėra priskirti saugotiniams, tvarkyti savo nuožiūra, nepažeidžiant kaimyninių žemės sklypų ir namų valdų savininkų, valdytojų ar naudotojų interesų;

- sudaryti sutartis su fiziniais ir juridiniais asmenimis, valstybės institucijomis ir savivaldybėmis dėl želdynų ir želdinių apsaugos ir priežiūros, kovos su augalų ligomis ir kenkėjais.

2.6. REIKALAVIMAI TRANSPORTO SRAUTAMS, JŲ INTENSYVUMUI:

2.6.1. Kultūros vertybės teritorijoje motorines transporto priemones statyti leidžiama tam tikslui skirtose ir specialiais ženklais pažymėtose vietose. Parkavimo aikštelę siūloma įrengti esamoje parkavimo zonoje šalia belaisvių kapinių (žr. priedą 1) arba teritorijos dalies „III“ šiaurinėje pusėje šalia H. Zudermano gatvės.

2.6.2. Saugant memorialinį teritorijos vertingųjų savybių pobūdį, tranzitiniai transporto srautai galimi į vertybės teritoriją patenkančiose esamų H. Zudermano ir Vilties gatvių atkarpose. Privažiavimai prie esamų pastatų įrengiami iš esamų šalia vertybės teritorijos H. Zudermano, Vilties ir Praeities gatvių.

2.7. REIKALAVIMAI OBJEKTO, JO TERITORIJOS PRIEŽIŪRAI, APSAUGAI:

2.7.1. Valdytojų pareiga:

- pranešti už apsaugą atsakingai institucijai apie nekilnojamajai kultūros vertybei iškilusią grėsmę, kurios pats pašalinti nepajėgia arba tam neturi reikiamos kvalifikacijos ar leidimo;

- prižiūrėti statinius: laiku šalinti atsiradusius defektus ir apsaugoti statinius nuo neigiamo aplinkos poveikio;

- prižiūrėti teritoriją: valyti šiukšles, šalinti taršos šaltinius;

- prižiūrėti želdinius: šalinti sausuolius, vėjavartas ir savaiminius greitai augančius menkaverčius želdinius (medžius, krūmus), šienauti žolę, atlikti genėjimo bei želdinių atsodinimo darbus,

- ištaisyti (užberti atvežtiniu gruntu) atsirandančius reljefo defektus, nepažeidžiant kapų kapaviečių.

2.7.2. Turi būti gautas už kultūros paveldo apsaugą atsakingos institucijos sutikimas, jeigu norima:

- dalyti į atskiras dalis nekilnojamosios kultūros vertybės teritorijoje esančius sklypus ir keisti jų ribas, išskyrus Saugomų teritorijų įstatymo nustatytus atvejus;

- kultūros paveldo objekto teritorijoje keisti žemės naudojimo būdą, paskirtį.

2.7.3. Priežiūros darbai atliekami nuolat, valdytojo lėšomis. Tam nereikia atskiro už objekto apsaugą atsakingos institucijos leidimo ar projektinės dokumentacijos.

2.7.4. Viešosios pagarbos nekilnojamojo kultūros paveldo vieta gali būti saugoma, nors ir nėra jokių žmogų, įvykį ar kitokias jos vertingąsias savybes liudijančių autentiškų dalių ar elementų. Ši vieta žymima paminklinėmis lentomis, skulptūros kūrinių, memorialiniais statiniais, buvusią įvykio ar gyvenamąją aplinką parodančiais daiktais. Draudžiama griauti ar žaloti statinius, skirtus tokios vietos vertingosioms savybėms pažymėti. Šie statiniai gali būti keičiami ar statomi nauji tik gavus už tos vietos apsaugą atsakingos institucijos sutikimą.

2.8. REIKALAVIMAI VALDYMUI IR NAUDOJIMUI:

2.8.1. Valdytojo pareiga yra:

- leisti LR kultūros ministro patvirtinta tvarka atsakingiems pareigūnams ar jų įgaliotiems specialistams apžiūrėti kultūros paveldo objektą ar vietovę, fiksuoti kultūros paveldo objekto ar vietovės būklę ir sutartomis sąlygomis atlikti tyrimus;

- sudaryti sąlygas visuomenei lankyti ir pažinti nekilnojamąsias kultūros vertybes;

- leisti už apsaugą atsakingai institucijai kultūros paveldo objektą ženklinėti tipinėmis ir (ar) individualiai sukurtais lentomis ir rodyklėmis.

2.8.2. Kultūros paveldo objekto teritorijoje draudžiama:

- naikinti ar kitaip žaloti Akte nustatytas Vertingąsias savybes;

- naikinti ar žaloti paminklines lentas, informacinius standus, kultūros paveldo objekto riboženklis;

- įrengti sąvartynus, laikyti atliekas, deginti šiukšles, niokoti želdinius;

2.8.3. Nekilnojamojo kultūros paveldo objektams padaryti pažeidimai ir žala atlyginami Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka.

2.9. REIKALAVIMAI PRIVALOMIEMS ATLIKTI TYRIMAMS:

Tvarkybos darbai atliekami remiantis nekilnojamosios kultūros vertybės ardomųjų ir taikomųjų mokslinių tyrimų duomenimis.

3. Kultūros paveldo objekto apsaugos zonos ir pozonių paveldosaugos reikalavimai

(įrašyti jeigu laikinai nenustatoma apsaugos zona ar nenustatomas fizinės ar vizualinės apsaugos pozonis):

Nekilnojamosios kultūros vertybės apsaugos zonos apsaugos nuo fizinio poveikio pozonis nustatytas/patikslintas 2018-06-25 Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos Nekilnojamojo kultūros paveldo Vertinimo tarybos priimtu Vertinimo tarybos aktu Nr: KPD-AV-555/1.

3.1. Apsaugos nuo fizinio poveikio pozonyje draudžiama:

- atlikti darbus, deformuojančius gruntą ir sukeliančius jo vibraciją;

- laikyti aktyviausias chemines, lengvai užsidegančias bei sprogstamąsias medžiagas;

- statyti statinius, kurie nėra skirti nekilnojamosioms kultūros vertybėms apsaugoti ir šių vertybių naudojimui garantuoti;
- atlikti kitokius darbus, galinčius pakenkti nekilnojamosioms kultūros vertybėms ar jų teritorijoms.

3.2. Reikalavimai statybos darbams, vykdomiems fizinės apsaugos pozonio teritorijoje:

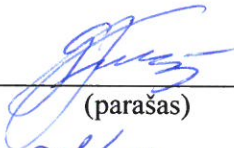
- rekonstruojant esamus statinius neturi būti viršijamas aukščiausias esamų pastatų aukštis;
- esamas sklypo užstatymo tankis nedidinamas, išskyrus tuos atvejus, kai tokie keitimai pagrįsti tyrimų duomenimis;
- statinių apdailai neturi būti naudojama ryškių spalvų apdaila.

3.3. Saugant vertybės memorialinį vertingųjų savybių pobūdį, siekiant išvengti lagerių komplekso aplinkos urbanizacijos, neleistinas apsaugos zonoje esančio žemės sklypo skaidymas į smulkesnius vienetus.

PRIEDAI:

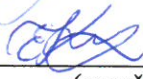
1. Kultūros vertybės teritorijos ir apsaugos zonos schema, 1 lapas.
2. Fotofiksacija, 17 lapų.
3. Macikų lageris 1944 m.
4. 1952 m. Macikų lagerio teritorija su perkeltais iš 2009-ųjų metų plano pastatų kontūrais.
5. Macikų nacistinės Vokietijos karo belaisvių stovyklos ir Sovietų Sąjungos GULAG'o lagerio objektų komplekso (1941-1955 m.) sutvarkymo koncepcija ir jos įgyvendinimo 2019-2024 m. veiksmų planas.

Projekto vadovė
(reglamentą parengusio pareigos)

(parašas)

Giedrė Filipavičienė
(vardas, pavardė)

Architektė
(reglamentą parengusio pareigos)

(parašas)

Elena Kazlauskaitė
(vardas, pavardė)

A.V.

**KULTŪROS PAVELDO OBJEKTO INDIVIDUALAUS APSAUGOS REGLAMENTO
TVIRTINIMO AKTAS**

2019-12-13

(data)

Nr. IRKIS-12

Klaipėda

(tvirtinimo vieta)

Tvirtinu Macikų nacistinės Vokietijos karo belaisvių stovyklos ir

kultūros paveldo objekto pavadinimas, unikalus kodas Kultūros vertybių registre

Sovietų Sąjungos GULAG'o lagerio objektų komplekso (unikalus kodas - 17035)

individualų apsaugos reglamentą

Parengimo data: 2019-12-13

Rengėjas (-ai): VĮ „Lietuvos paminklai“

PV G.Filipavičienė, arch. E.Kazlauskaitė

Apsaugos zona (pažymėti):

laikinai nenustatoma apsaugos zona

nenustatomas fizinės apsaugos pozonis

nenustatomas vizualinės apsaugos pozonis

Apsaugos zonos ir jos pozonių ribų plano techninį rengimo darbą atliko:

VĮ "Lietuvos paminklai"

Prie tvirtinimo akto pridedama: Individualus apsaugos reglamentas, 4 lapai; priedai 35 lapai

Klaipėdos skyriaus vedėja
(tvirtinančiojo pareigos)

(parašas)

Audronė Puzonienė
(vardas, pavardė)

MACIKŲ NACISTINĖS VOKIETIJOS KARO BELAISVIŲ STOVYKLOS IR SOVIETŲ SAJUNGOS GULAG'O LAGERIO OBJEKTŲ KOMPLEKSO INDIVIDUALUS APSAUGOS REGLAMENTAS

Vertybės teritorijos dalių koordinacių lentelės

Dalis "I"

Taško Nr.	Koordinatės	
	Y (E) m	X (N) m
20	342684.67	6138527.70
21	342670.93	6138506.21
22	342654.11	6138517.96
23	342656.73	6138523.28
24	342660.68	6138533.91
34	342661.71	6138534.63
35	342666.91	6138535.72
36	342673.06	6138534.92

Dalis "II"

Taško Nr.	Koordinatės	
	Y (E) m	X (N) m
1(31)	342804.41	6138840.13
2	342908.59	6138782.34
3	342857.75	6138715.70
29	342757.22	6138774.21
30	342765.78	6138821.28

Dalis "III"

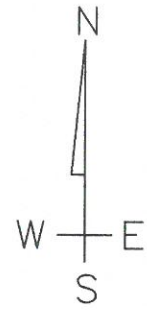
Taško Nr.	Koordinatės	
	Y (E) m	X (N) m
4	342850.08	6138705.65
32	342822.68	6138651.24
19	342779.32	6138675.73
20	342684.67	6138527.70
36	342673.06	6138534.91
35	342666.91	6138535.72
34	342661.71	6138534.63
24	342660.68	6138533.91
25	342664.09	6138556.48
26	342681.74	6138587.06
27	342743.34	6138696.38
28	342748.97	6138706.03
29	342757.22	6138774.21
3	342857.75	6138715.70
4	342850.07	6138705.65

Dalis "IV"

Taško Nr.	Koordinatės	
	Y (E) m	X (N) m
4	342850.08	6138705.65
5	342857.34	6138702.72
6	343073.58	6138549.14
33	343015.03	6138479.68
15	343061.86	6138412.34
16	343030.31	6138440.88
17	342825.83	6138578.09
18	342856.29	6138632.24
32	342822.68	6138651.24
4	342850.08	6138705.65

Dalis "V"

Taško Nr.	Koordinatės	
	Y (E) m	X (N) m
6	343073.58	6138549.14
7	343186.29	6138474.27
8	343249.99	6138431.09
9	343175.48	6138359.13
10	343100.36	6138260.57
11	343057.57	6138286.78
12	343003.22	6138322.17
13	343008.49	6138330.32
14	343007.34	6138334.30
15	343061.86	6138412.34
33	343015.03	6138479.68
6	343073.58	6138549.14

SUTARTI ŽENKLAI:

Vertybių teritorijų ribos:

- Nekilnojamosios kultūros vertybės (u.k. 17035) apibrėžtos teritorijos ribos
- Apsaugos nuo fizinio poveikio pozonio riba

Vertybės teritorijos dalys ir apsaugos nuo fizinio poveikio pozonis:

- "I" dalis - karceris
- "II" dalis - belaisvių kapai
- "III" dalis - lagerių vieta
- "IV" dalis - lagerių vieta
- "V" dalis - lagerių vieta
- Apsaugos nuo fizinio poveikio pozonis

Nekilnojamojo kultūros paveldo objektas:

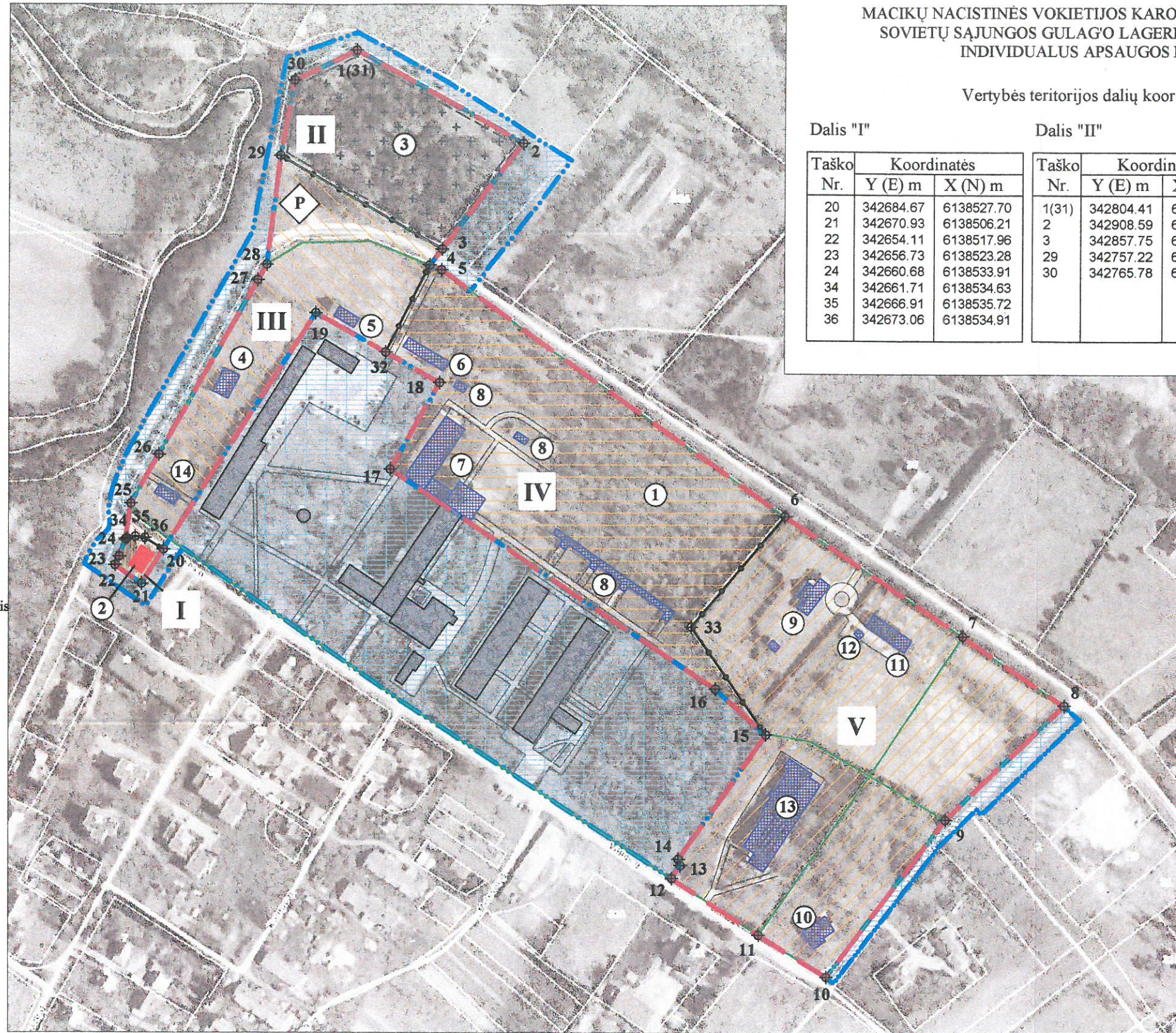
- Karceris (u.k. 26162)

Teritorijoje esantys kiti objektai:

- Kiti pastatai

Kiti ženklai:

- Geodeziškai matuotų sklypų ribos
- Skirtingo reglamentavimo teritorijos dalis skirianti riba
- I Vertybės teritorijos dalių žymėjimas
- P Esama automobilių parkavimo aikštelė
- 6 Žymėjimas eksplikacijoje
- 10 Teritorijos ribų koordinuoti taškai
- Pastatai fizinės apsaugos pozonyje

Eksplikacija

Komplekso dalys:

- Lagerių vieta (u.k. 26161)
- Karceris (u.k. 26162)
- Belaisvių kapai (u.k. 26163)

Teritorijoje esantys kiti objektai:

- Pirmas sandėlis
- Antras sandėlis
- Garažas
- Pensiono pastatas
- Pavėsinė
- Pirmas namas
- Antras namas
- Ūkinis pastatas
- Šiltnamis
- Katilinė
- Siurblynė

Atestato Nr.		VĮ "Lietuvos paminklai"	Macikų nacistinės Vokietijos karo belaisvių stovyklos ir Sovietų Sąjungos GULAG'o lagerio objektų kompleksas (unikalus kodas Kultūros vertybių registrai 17035) Šilutės raj. sav., Šilutės sen., Macikų k.
KPD-3241	PV	G. Filipavičiienė	2019
KPD-3328	arch.	E. Kazlauskaitė	2019
INDIVIDUALUS APSAUGOS REGLAMENTAS			Laida
KULTŪROS VERTYBĖS TERITORIJOS IR APSAUGOS NUO FIZINIO POVEIKIO POZONIO SCHEMA			0
Etapas	Užsakovas: Kultūros paveldo apsaugos departamentas prie Kultūros ministerijos		Lapas Lapų
	LP - 415 (2019) - IAR		1 1

MACIKŲ NACISTINĖS VOKIETIJOS KARO BELAISVIŲ STOVYKLOS IR SOVIETŲ SAJUNGOS GULAGO LAGERIO OBJEKTŲ KOMPLEKSAS

KARCERIS. VAIZDAS NUO H. ZUDERMANO GATVĖS.

KARCERIS. ŠIAURĖS RYTŲ FASADAS

KARCERIS. VAKARŲ FASADAS

BELAISVIŲ KAPAI. BENDRAS VAIZDAS NUO H. ZUDERMANO GATVĖS

BELAISVIŲ KAPAI. BENDRAS VAIZDAS

BELAISVIŲ KAPAI. BENDRI VAIZDAI

BELAISVIŲ KAPAI. PAMINKLAI

BELAISVIŲ KAPAI. PAMINKLAI

LAGERIŲ VIETA. VAIZDAS NUO BELAISVIŲ KAPŲ

LAGERIŲ VIETA. TERITORIJA III. PIRMAS SANDĖLIS. VAIZDAS IŠ ŠIAURĖS PUSĖS

LAGERIŲ VIETA. TERITORIJA III. ANTRAS SANDĖLIS. VAIZDAI IŠ ŠIAURĖS PUSĖS

LAGERIŲ VIETA. TERITORIJA III. SIURBLINĖ. VAIZDAS NUO VILTIES GATVĖS

LAGERIŲ VIETA. TERITORIJA III. GARAŽAS

LAGERIŲ VIETA. TERITORIJA IV.

LAGERIŲ VIETA. TERITORIJA IV. PAVĖSINĖ

H. ZUDERMANO GATVĖS VAIZDAI ŠALIA LAGERIŲ VIETOS

LAGERIŲ VIETA. PIRMAS NAMAS

LAGERIŲ VIETA. TERITORIJA V. VAIZDAS IŠ RYTŲ

LAGERIŲ VIETA. TERITORIJA V. ŪKINIS PASTATAS

LAGERIŲ VIETA. TERITORIJA V. VAIZDAS NUO PRAEITIES GATVĖS

APSAUGOS ZONOS FIZINĖS APSAUGOS POZONIS. PRAEITIES GATVĖS BENDRAS VAIZDAS IŠ ŠIAURĖS

LAGERIŲ VIETA. TERITORIJA V. ANTRAS NAMAS. VAIZDAS NUO PRAEITIES IR VILTIES GATVIŲ SANKRYŽOS

LAGERIŲ VIETA. TERITORIJA V. VAIZDAS IŠ PIETŲ PUSĖS

LAGERIŲ VIETA. TERITORIJA V. KATILINĖ. VAIZDAS IŠ VAKARŲ PUSĖS

APSAUGOS ZONOS FIZINĖS APSAUGOS POZONIS. VILTIES GATVĖS VAIZDAS Į PIETŲ PUSĘ.

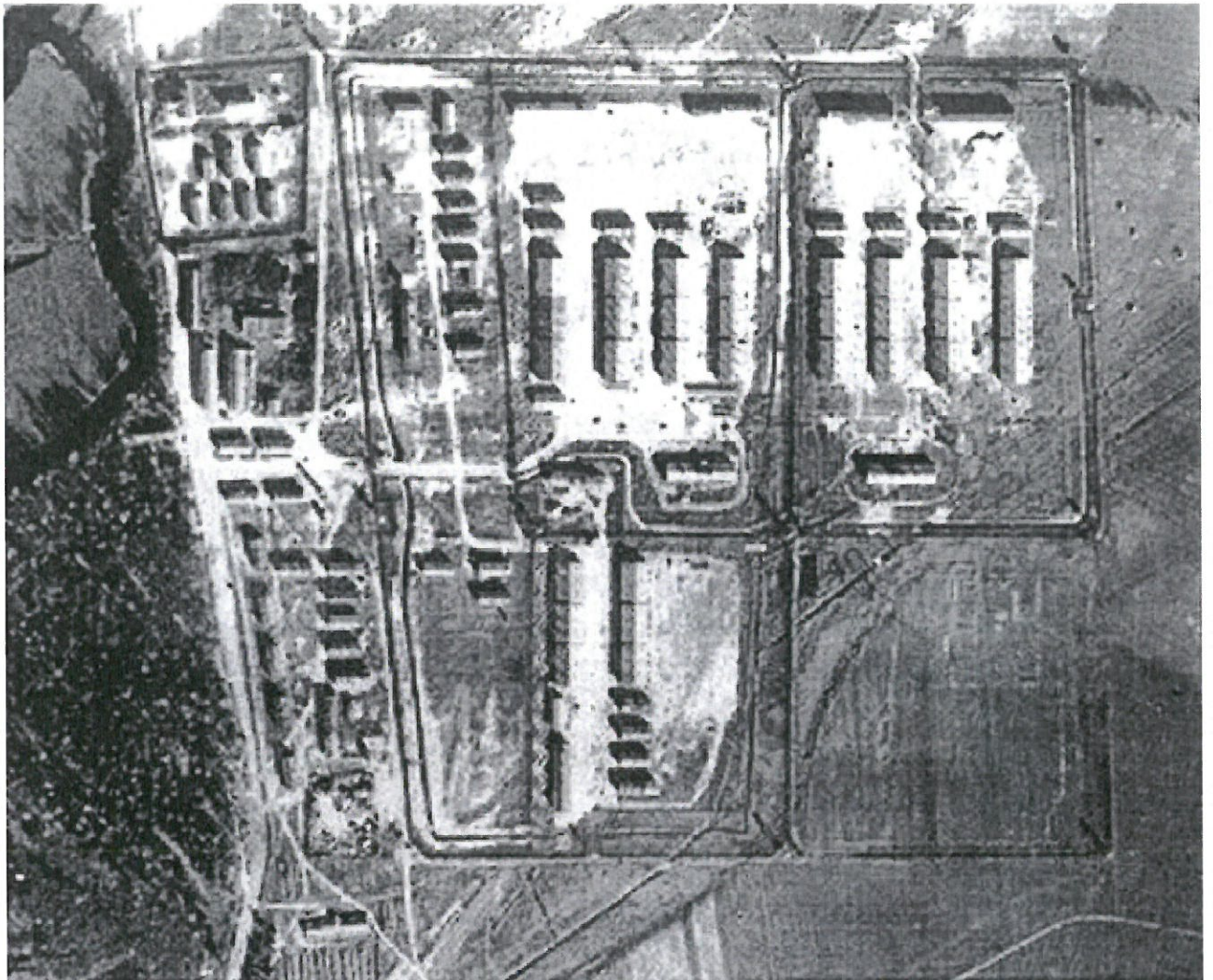

APSAUGOS ZONOS FIZINĖS APSAUGOS POZONIS. ĮĖJIMAS Į MACIKŲ SOCIALINĖS GLOBOS NAMŲ TERITORIJĄ

APSAUGOS ZONOS FIZINĖS APSAUGOS POZONIS. MACIKŲ SOCIALINĖS GLOBOS NAMŲ PASTATAI

Macikų lageris 1944 m.

(Interaktyvus: <https://www.silute.lt/veiklos-sritys/paveldas/maciku-lageriai-1939-1955-m./118> [žiūrėta 2019-11-15])

1952-ųjų Macikų lagerio teritorija su perkeltais iš 2009-ųjų plano pastatų kontūrais

(Interaktyvus: <https://lietuvsdvarai.wordpress.com/2011/07/10/maciku-lageris/> [žiūrėta 2019-11-15])

**LIETUVOS RESPUBLIKOS MINISTRO PIRMININKO
2018 M. LIEPOS 4 D. POTVARKIU NR. 126 „DĖL DARBO GRUPĖS
SUDARYMO“
SUDARYTA DARBO GRUPĖ**

**MACIKŲ NACISTINĖS VOKIETIJOS KARO BELAISVIŲ STOVYKLOS IR
SOVIETŲ SĄJUNGOS GULAGO LAGERIŲ OBJEKTŲ KOMPLEKSO (1941–1955 M.)
SUTVARKYMO KONCEPCIJA IR JOS ĮGYVENDINIMO 2019–2024 M.
VEIKSMŲ PLANAS**

**I SKYRIUS
BENDROSIOS NUOSTATOS**

1. Macikų nacistinės Vokietijos karo belaisvių stovyklos ir Sovietų Sąjungos Gulago lagerio (toliau – Macikų lageriai) objektų komplekso (1941–1955 m.) sutvarkymo koncepcijos (toliau – Koncepcija) paskirtis yra nustatyti Macikų lagerių objektų komplekso sutvarkymo tikslus, uždavinius ir principines nuostatas, taip pat numatyti priemones, padėsiančias išsaugoti ateities kartoms istorinę atmintį apie XX a. viduryje vykdytus totalitarinių nacistinio ir stalininio režimų nusikaltimus ir įamžinti nužudytų aukų atminimą.

2. Macikų lageriai – unikalūs, išskirtinės svarbos istorinės kultūrinės atminties objektas, reikšmingas nacionaliniu ir tarptautiniu aspektais. Tai vienintelė vieta Lietuvoje ir viena iš retų vietų Rytų ir Vidurio Europoje, kur taip glaudžiai persipina abiejų totalitarinių režimų kalinimo struktūros, kuriose tūkstančiai žmonių buvo laikomi žiauriomis sąlygomis, daugelis kalinių buvo pasmerkti kankinamai mirčiai. Macikų lagerių istorija atskleidžia nacistinio ir stalininio totalitarinių režimų antihumanišką nusikalstamą esmę. Čia nacistinių okupantų įkurtame karo belaisvių lageryje buvo kalinami Vokietijos–SSRS karo pradžioje į nelaisvę patekę sovietų kariai, vėliau didžiąją dalį kalinių kontingento sudarė antihitlerinės koalicijos karo aviacijos kariai – amerikiečiai, britai, kanadiečiai ir kt. Baigiantis Antrajam pasauliniam karui stalininė Sovietų Sąjunga nacių sukurtą struktūrą pritaikė karo belaisvių – vokiečių ir jų sąjungininkų kalinimui bei civilių Lietuvos gyventojų Gulago lageriui (1 priedas – *1941–1944 m. Macikų nacistinės Vokietijos karo belaisvių, 1944–1948 m. Sovietų Sąjungos karo belaisvių ir 1946–1955 m. Gulago lagerio istorinė pažyma*).

3. Koncepcija ir jos įgyvendinimo 2019–2024 m. veiksmų planas (toliau – Veiksmų planas) parengti atsižvelgiant į tai, kad šiandien Macikų lagerių teritorija ir joje išlikę istoriniai pastatai (karceris, pirtis) nėra tinkamai sutvarkyti ir pritaikyti lankytojams, nėra galimybių nuosekliai susipažinti su Macikų lagerių istorija. Čia kalėjusių belaisvių kilmė geografijos požiūriu yra labai plati, tačiau tinkamai nesutvarkyto ir neįprasmino objekto Lietuva negali viešinti tarptautiniu mastu.

4. Koncepciją ir Veiksmų planą parengė Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko 2018 m. liepos 4 d. potvarkiu Nr. 126 „Dėl darbo grupės sudarymo“ sudaryta darbo grupė iš Kultūros ministerijos, Krašto apsaugos ministerijos ir Užsienio reikalų ministerijos, Vyriausybės kanceliarijos, Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro, Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos, Klaipėdos universiteto atstovų ir Šilutės rajono savivaldybės specialistų.

5. Macikų lagerių teritorijos tvarkymo darbai turi būti vykdomi vadovaujantis Veiksmų planu ir šiam kompleksui nustatytais paminklosauginiais reikalavimais – specialiosiomis sąlygomis, pagal parengtus ir suderintus techninius ir tvarkybos darbų projektus.

**II SKYRIUS
ESAMOS BŪKLĖS ANALIZĖ**

6. Atsižvelgiant į išskirtinę Macikų lagerių istorinę svarbą ir reikšmę, Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005 m. balandžio 29 d. įsakymu Nr. ĮV-190 „Dėl nekilnojamųjų kultūros vertybių

pripažinimo saugomomis“ Macikų lagerių objektų kompleksas (unikalus kodas Kultūros vertybių registre – 17035) pripažintas valstybės saugomu objektu. Kultūros vertybei – Macikų lagerių objektų kompleksui Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos antrosios nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos 2018-06-25 aktu Nr. KPD-AV-555/1 buvo apibrėžtos teritorijos bei apsaugos zonos ribos ir nustatytas jų sudarančių kultūros vertybių sąrašas bei vertingosios savybės. Šiuo metu pradėta šios kultūros vertybės paskelbimo kultūros paminklu procedūra (galima rasti internetiniu adresu <http://kvr.kpd.lt/>).

7. Macikų lagerių objektų kompleksą sudaro buvusių lagerių vieta, Macikų lagerių karceris ir Macikų lagerių belaisvių kapinės:

7.1. buvusių lagerių vietos didesnioji dalis šiandien užstatyta Macikų socialinės globos namų pastatais;

7.2. Macikų lagerių karceris – 110 m² ploto vieno aukšto mūrinis patenkinamos būklės pastatas, priklausantis Šilutės rajono savivaldybei, kuriame Hugo Šojaus muziejus yra įrengęs Macikų lagerių istorijos ekspoziciją. Ši ekspozicija neatitinka šiuolaikinių reikalavimų ir turėtų būti atnaujinta;

7.3. išlikusių Macikų lagerių belaisvių kapinių valdytoja šiuo metu yra Šilutės rajono savivaldybė. Šilutės tremtinių ir politinių kalinių sąjungos ir Šilutės muziejaus iniciatyva kapinės pradėtos tvarkyti tik Atgimimo laikotarpiu, pastatytas kryžius sovietinio genocido aukoms. Macikuose kalėjo ir mirė Lietuvos gyventojai – politiniai kaliniai, rezistentai ir jų artimieji, nuo fronto bėgę ir sugrįžę Klaipėdos krašto gyventojai, mokslininkai, kultūros veikėjai, mokytojai, kunigai, ūkininkai ir kt. Lageryje (specialiai įsteigtuose barakuose) taip pat buvo kalinamos moterys, dažnai su vaikais, ir neįgalieji. Macikuose mirusių ir nužudytų lietuvių artimieji Atgimimo laikotarpiu ant simbolinių kapų statė paminklus, kryžius. Yra paminklų, pastatytų Macikų kaliniams, kurie buvo išvežti į Sibirą ir iš ten negrįžo.

Turimais duomenimis, skirtingais laikotarpiais Macikuose be lietuvių buvo kalinami: amerikiečiai, austrai, australai, belgai, britai, čekai, kanadiečiai, lenkai, prancūzai, rumunai, rusai, vengrai, vokiečiai bei kitų tautybių žmonės. Atkūrus šalies nepriklausomybę, Macikų lagerių kapinėse atitinkamų užsienio šalių iniciatyva ir lėšomis spontaniškai, nesilaikant vieningo kapinių tvarkymo plano, buvo pastatyti atminimo ženklai Macikų lageriuose žuvusiems Belgijos, JAV, Kanados, Lenkijos, Prancūzijos, Sovietų Sąjungos, Vokietijos ir kitų šalių piliečiams.

Atminimo ženklai pastatyti stichiškai, nepaženklinti pavieniai kapų kauburėliai, neišplėta kapinių infrastruktūra (nėra takų, suoliukų, informacinių stendų ir pan.), nėra bendro paminklo, skirto visoms aukoms pagerbti. Savivaldybė pagal išgales prižiūri kapinių teritoriją, bet visa tai nesukuria deramos pagarbos čia kalėjusioms aukoms atminti.

8. Teritorijoje tarp Macikų lagerių karcerio pastato ir Macikų belaisvių kapinių yra buvusios Macikų lagerių pirties pastatas, kuris neįtrauktas į Kultūros vertybių registrą. Šiuo metu Macikų lagerių pirties pastatas (147 m² ploto) yra Macikų socialinės globos namų (biudžetinė įstaiga, pavaldi Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai) turto balanse. Buvusios pirties pastatas nenaudojamas ir globos namų poreikiams nereikalingas, todėl Šilutės rajono savivaldybės taryba 2019 m. vasario 21 d. nusprendė perimti iš Macikų socialinės globos namų šį Macikų lagerių laikotarpio statinį ir jame įrengti istorijos pažinimo centrą.

9. 2011 m. šalia Macikų esančiame Armalėnų kaime, Žaliojoje g. (Šilutės rajono savivaldybė), atkasti žmonių palaikai (2 priedas – *Macikų II pasaulinio karo belaisvių masinio laidojimo vietos Armalėnų kaime, Žaliojoje g. 2016 m. detaliųjų archeologinių tyrimų nuotraukos*). Archeologiniais tyrimais, vykdytais 2012, 2014 ir 2016 m., nustatyta, kad daug Macikų lageriuose 1943–1944 m. kalėjusių karo belaisvių mirė nuo dėmėtosios šiltinės ir buvo užkasti už 2 km nuo Macikų lagerių Armalėnų kaime. Spėjama, kad 0,4 ha plote po vietinės reikšmės keliu, kuriuo patenkama į gyventojų sodybas, gali būti užkasta apie 700 buvusių karo belaisvių (3 priedas – *Macikų II pasaulinio karo belaisvių masinio laidojimo vietos Armalėnų kaime, Žaliojoje g. 2016 m. detaliųjų archeologinių tyrimų situacijos planas*). Šilutės rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2017 m. birželio 5 d. įsakymu Nr. A1-635 sudarytos Palaikų perkėlimo, laidojimo vietų įamžinimo arba pažymėjimo komisijos nuomone, palaikai iš masinės kapavietės Armalėnų kaime turėtų būti kuo greičiau perkelti į

naują Šilutės rajono savivaldybės specialiai perlaidojimui suformuotą 0,96 ha žemės sklypą šalia Macikų lagerių belaisvių kapinių (4 priedas – *Macikų lagerių ir naujai suformuoto sklypo laidojimui planas*).

10. Macikų lagerių objektų kompleksas menkai pritaikytas lankytojams. Šiandien galima aplankyti tik du vienas nuo kito atsietus Macikų lagerių objektus: karcerį ir belaisvių kapines. Šie lankytini objektai yra vienas nuo kito nutolę, todėl, norint juos tinkamai pristatyti, reikėtų ne tik įrengti ekspozicijas, informacinius standus, išvedžioti pažintinius maršrutus, bet ir sukurti deramą lankytojų aptarnavimo infrastruktūrą.

Kai kuriuos Macikų lagerių lankytojus, dažniausiai užsienio svečius, taip pat domina ir Macikų lageriuose kalėjusių karo belaisvių masinė kapavietė Armalėnų kaime, todėl ir šioje vietoje reikėtų įrengti informacinį standą.

11. Macikų lagerių karceryje 1995 m. Šilutės tremtinių ir politinių kalinių sąjungos iniciatyva įrengtos Macikų lagerių istorijos ekspozicijos medžiaga kukli, moraliai senstelėjusi ir menkai informatyvi. Prie komplekso objektų nėra informacinių standų bei rodyklių, neišplėtota lankytojų aptarnavimo infrastruktūra (takai, suoliukai, automobilių aikštelė, sanitariniai mazgai ir pan.). Nors Macikų lagerių objektų kompleksą, be mūsų šalies gyventojų, kasmet aplanko užsienio šalių delegacijos, užsienio šalių ambasadoriai Lietuvoje ir kiti oficialūs asmenys, tarptautinių organizacijų atstovai, stokojama informacijos užsienio kalba.

12. Atsižvelgiant į tai, kad Macikų lagerių teritorija patenka į kultūros vertybių teritoriją, veiklos, skirtos kompleksiskai ją sutvarkyti, turi būti siejamos su nustatytų vertingųjų savybių išsaugojimu.

III SKYRIUS MACIKŲ LAGERIŲ OBJEKTŲ KOMPLEKSO SUTVARKYMO PRINCIPINĖS NUOSTATOS

13. Atsižvelgiant į tai, kad Armalėnų kaime rastų palaikų perkėlimas etine, emocine prasme yra labai jautrus klausimas, nes palaikai iš dalies yra po Žaliosios gatvės važiuojamąja dalimi, visai šalia gyventojų sodybų ir po įvažiavimais į sodybas (2 priedas – *Macikų II pasaulinio karo belaisvių masinio laidojimo vietos Armalėnų kaime, Žaliojoje g. 2016 m. detaliųjų archeologinių tyrimų nuotraukos*), tikslinga pritarti Šilutės rajono savivaldybės ketinimui neatidėliojant palaikus perkelti, t. y. ekshumuoti, iširti ir palaidoti naujame sklype šalia Macikų lagerių kapinių. Šios problemos sprendimui būtina teikti pirmenybę.

14. Kadangi Šilutės rajono savivaldybė lėšų Armalėnų kaime rastiems palaikams perkelti neturi (preliminariais skaičiavimais reikėtų per 320 tūkst. eurų) ir, manytina, kitais metais taip pat neturės, šį klausimą reikėtų spręsti taip: pakeisti Vyriausybės 2016 m. liepos 20 d. nutarimo Nr. 761 „Dėl Rezistentų ir kitų asmenų, nužudytų okupacinių režimų metu, palaikų perkėlimo, laidojimo vietų įamžinimo arba pažymėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ nuostatą, kad, esant masinėms kapavietėms, palaikų perkėlimo, laidojimo vietos įamžinimo arba pažymėjimo išlaidos, ne didesnės kaip 20 bazinių socialinių išmokų dydžio vieniems palaikams perkelti, laidojimo vietai įamžinti arba pažymėti, savivaldybės vykdomosios institucijos teikimu būtų planuojamos ir skiriamos iš anksto iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto šiam tikslui numatytų lėšų, t. y. savivaldybės vykdomoji institucija, tik gavusi lėšas palaikų perkėlimo, laidojimo vietos įamžinimo arba pažymėjimo darbams atlikti, skelbtų viešuosius pirkimus ir organizuotų darbus.

15. Kitas prioritetas darbas – tai Macikų belaisvių kapinių sutvarkymas. Likimo valiai palikti, nepaženklinti pavieniai kapų kauburėliai, stichiškai išsimėtę atskirų šalių iniciatyva pastatyti paminklai, neišplėtota kapinių infrastruktūra (nėra takų, suoliukų, informacinių standų ir pan.) besilankantiems užsienio svečiams, Lietuvos moksleiviams atspindi neadekvatų mūsų visuomenės požiūrį į nacizmo ir stalinizmo aukų atminimą. Be to, kasmetiniai Šyšos upės potvyniai kelia realią grėsmę Macikų belaisvių kapinių palaikų išlikimui.

16. Macikai – žmogiškosios tragedijos vieta, kurioje galima vaizdžiai parodyti XX a. abiejų baisiausių totalitarinių režimų – nacizmo ir stalinizmo – pražūtingą esmę, atskleisti jų nežmogišką

prigimtį. Pagerbiant Macikų lagerių aukų atminimą, prasminga sukurti ir pastatyti tarptautiniu mastu reikšmingą memorialą, kuris simbolizuotų totalitarinių režimų priešišumą ir negailestingumą žmonijai, būtų tarsi nuolatinis priminimas apie laisvės ir žmogaus gyvybės trapumą.

17. Siekiant sutvarkyti Macikų lagerių teritoriją, būtina orientuotis į teritorijos vientisumą atskleidžiančius sprendinius – išsaugoti esamus autentiškus pastatus, atkurti istoriniais faktais pagrįstus sunaikintus Macikų lagerių teritorijos elementus, įrengti muziejaus po atviru dangumi ekspoziciją, edukacines erdves. Macikų lagerių muziejinė dalis turėtų papildyti, padėti įprasminginti memorialinę dedamąją istorinėmis žiniomis, autentiškomis detalėmis.

18. Apie Macikų lagerių istoriją išleisti du leidiniai nėra išsamūs lagerių istoriniai tyrimai, kurie būtų paremti JAV, Didžiosios Britanijos, Vokietijos, Rusijos ir kitų valstybių archyvuose saugomais dokumentais, memuaristika, įvairiuose amžininkų liudijimuose užfiksuotais faktais. Apie Macikų lagerių svarbą, jų istorinės atminties išsaugojimo būtinumą nerašoma istorijos vadovėliuose, trūksta profesionalių mokslinių straipsnių, studijų. Todėl į rengiamą Veiksmų planą tikslinga įtraukti ir Macikų lagerių istorinius tyrimus, kurie praturtintų Macikų lagerių istorijos ekspoziciją ir istorinės atminties puoselėjimo ir ugdymo programas.

IV SKYRIUS

MACIKŲ LAGERIŲ OBJEKTŲ KOMPLEKSO SUTVARKYMO TIKSLAI IR UŽDAVINIAI

19. Macikų lagerių objektų komplekso sutvarkymo pagrindiniai tikslai:

19.1. pirmas tikslas – sutvarkyti Macikų lagerių belaisvių kapus ir deramai įamžinti Macikų lagerių aukų atminimą, siekiant puoselėti žmogiškąsias vertybes, ugdyti pagarbą nacistinio ir stalininio režimų aukų atminimui;

19.2. antras tikslas – panaudojant visus Macikų lagerių komplekso objektus (karcerį, pirtį, lagerio kapines), įrengti vientisą Macikų lagerių muziejų-memorialą, skleidžiantį žinią apie XX a. viduryje Macikuose vykdytus totalitarinių nacistinio ir stalininio režimų nusikaltimus bei jų tragiškas pasekmes.

20. Macikų lagerių objektų komplekso sutvarkymo tikslams pasiekti numatomi uždaviniai:

20.1. pirmam tikslui pasiekti būtina:

20.1.1. ekshumuoti Macikų lagerių belaisvių palaikus, rastus masinėje kapavietėje Armalėnų kaime, ir juos pagarbiai palaidoti naujame žemės sklype šalia Macikų lagerių belaisvių kapinių;

20.1.2. sutvarkyti Macikų belaisvių kapinių teritoriją išplėtojant kapinių infrastruktūrą (sutvirtinti Šyšos upės krantą, kad kasmetiniai potvyniai neišplautų palaikų, sutvarkyti kapavietes, esamus paminklus ir kitus atminimo ženklus, nutiesti takus, įrengti suoliukus, būtinas apsaugos priemones, apšvietimą, informacinius standus ir kt.);

20.1.3. įamžinti Macikų lagerių aukų atminimą sukuriant memorialinį akcentą;

20.2. antram tikslui pasiekti būtina:

20.2.1. Macikų lagerių objektų komplekse muziejinei-memorialinei veiklai plėtoti suformuoti kompaktišką vientisą 4,7 ha teritoriją, kuri apimtų Macikų lagerių karcerį ir pirtį, sklypą viešiesiems renginiams organizuoti, automobilių aikštei bei kitos infrastruktūros plėtrai, belaisvių kapines ir žemės sklypą, kuriame numatoma palaidoti Armalėnų kaime rastus Macikų lageriuose mirusių ar nužudytų belaisvių palaikus (4 priedas – *Macikų lagerių ir naujai suformuoto sklypo laidojimui planas*);

20.2.2. sutvarkyti Macikų lagerių muziejaus-memorialo teritoriją, skirtą muziejinei veiklai, ir joje esančius buvusius lagerių statinius pritaikyti ekspozicijoms:

- remiantis istoriniais tyrimais, muziejinei veiklai skirtoje teritorijoje atkurti takus ir kitus buvusius lagerių elementus ar jų fragmentus;

- atlikti išlikusio Macikų lagerių karcerio pastato tvarkybos ir tvarkomuosius statybos darbus, įrengti Macikų lagerių istorijos ekspoziciją;

- atlikti išlikusio Macikų lagerių pirties pastato tvarkomuosius statybos darbus, pritaikant patalpas XX a. vidurio totalitarinių nacistinio ir stalininio režimų nusikaltimų žmoniškumui pažinimo centrui;

20.2.3. išplėtoti Macikų lagerių muziejaus-memorialo lankytojų aptarnavimo infrastruktūrą: nutiesti takus, įrengti automobilių stovėjimo aikštelę, sanitarinius mazgus, apšvietimą, atitinkamus mažosios architektūros elementus, informacinius standus, taip pat aikštę, skirtą viešiesiems renginiams;

20.2.4. aktualizuoti, atnaujinti, išplėsti arba įrengti naujas Macikų lagerių muziejaus-memorialo ekspozicijas:

- lauko ekspoziciją – pastatyti informacinius standus arba terminalus, pažintinėje Macikų lagerių schemoje ir teritorijoje pažymėti lagerių vartų, sargybos bokštų, duobių vietas ir kitus elementus;

- Macikų lagerių istorijos ekspoziciją, panaudojant naujausią istorinę medžiagą ir šiuolaikines vizualines priemones;

- XX a. vidurio totalitarinių nacistinio ir stalininio režimų nusikaltimų žmoniškumui pažinimo ekspoziciją, panaudojant edukacinei veiklai ir informacijos sklaidai šiuolaikines technologijas.

21. Taip pat būtų tikslinga nuo kelio Klaipėda–Kaliningradas pusės sutvarkyti Macikų lagerių muziejaus-memorialo prieigas priešais pagrindinį įvažiavimą, kurios nepatenka į kultūros vertybės – Macikų lagerių objektų kompleksą. Taip būtų ne tik sukurta muziejaus-memorialo prieigų atitinkama estetinė aplinka, bet ir sudarytos sąlygos informuoti bei emociškai nuteikti lankytojus.

22. Priemonės uždaviniams įgyvendinti pateikiamos Veiksmų plane.

V SKYRIUS

KONCEPCIJOS ĮGYVENDINIMO REZULTATAI

23. Siektini Konceptijos įgyvendinimo rezultatai:

23.1. išsaugota, atskleista ir išplėtotą Macikų lagerių istorinė autentiška visuma;

23.2. sukurta edukacijai ir turizmo plėtrai tinkama infrastruktūra;

23.3. deramai įamžintas Macikų lagerių aukų atminimas;

23.4. sukurtas naujas istorinės atminties puoselėjimo centras, kuris aktualus ir svarbus tiek Lietuvos, tiek užsienio bendruomenėms.

VI SKYRIUS

VEIKSMŲ PLANO VYKDYMO ORGANIZAVIMAS

24. Veiksmų planą įgyvendina Šilutės rajono savivaldybė, Kultūros ministerija, Užsienio reikalų ministerija, Krašto apsaugos ministerija, Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, Susisiekimo ministerija, Aplinkos ministerija, Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos, Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras.

25. Veiksmų plano įgyvendinimą koordinuoja ir įgyvendinimo stebėseną vykdo Lietuvos Respublikos Vyriausybės sudaryta Macikų lagerių objektų komplekso sutvarkymo priežiūros komisija (toliau – Priežiūros komisija).

26. Macikų lagerių koncepcijos Veiksmų planą įgyvendinančios institucijos, atsižvelgdamos į patvirtintas Veiksmų plano priemones, pasibaigus kalendoriniam pusmečiui per 15 darbo dienų Priežiūros komisijai raštu pateikia informaciją apie Veiksmų plano įgyvendinimo eigą ir rezultatus.

27. Veiksmų plano priemonės finansuojamos iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto atitinkamiems metams institucijoms patvirtintų asignavimų ir Šilutės rajono savivaldybės biudžeto lėšų.

**VII SKYRIUS
VEIKSMŲ PLANAS**

Eil. Nr.	Veiksmo (priemonės) pavadinimas	Preliminarios lėšos, eurai	Priemonės įgyvendinimo terminas	Įgyvendinanti institucija, įstaiga
1.	Atlikti parengiamuosius darbus Macikų lagerių belaisvių palaikų, rastų masinėje kapavietėje Armalėnų kaime Žaliojoje g. (Šilutės rajono savivaldybė), palaidojimui (parengti palaikų perkėlimo paslaugų viešųjų pirkimų sąlygas)	–	2019 m. IV ketvirtis	Šilutės rajono savivaldybė
2.	Parengti Vyriausybės 2016 m. liepos 20 d. nutarimo Nr. 761 „Dėl Rezistentų ir kitų asmenų, nužudytų okupacinių režimų metu, palaikų perkėlimo, laidojimo vietų įamžinimo arba pažymėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo projektą, kuriame būtų numatyta, kad, esant masinėms kapavietėms, palaikų perkėlimo, laidojimo vietos įamžinimo arba pažymėjimo išlaidos savivaldybės vykdomosios institucijos teikimu būtų planuojamos ir skiriamos iš anksto iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto	–	2019 m. II ketvirtis	Kultūros ministerija
3.	Ekshumuoti Macikų lagerių belaisvių palaikus, rastus masinėje kapavietėje Armalėnų kaime Žaliojoje g. (Šilutės rajono savivaldybė), ir juos pagarbiai palaidoti naujame žemės sklype šalia Macikų lagerių belaisvių kapinių	320 000	2020 m. IV ketvirtis	Šilutės rajono savivaldybė, Kultūros ministerija
4.	Įamžinti Macikų lagerių belaisvių palaikų, rastų masinėje kapavietėje Armalėnų kaime Žaliojoje g. (Šilutės rajono savivaldybė), buvusią užkasimo vietą ir perkeltų palaikų kapus naujajame žemės sklype šalia Macikų lagerių belaisvių kapinių įrengiant 2 informacinius standus	6 000	2021 m. II ketvirtis	Šilutės rajono savivaldybė, Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras
5.	Atlikti Macikų lagerių belaisvių kapinių inventorizaciją	10 000	2019 m. IV ketvirtis	Šilutės rajono savivaldybė
6.	Šilutės rajono savivaldybei perimti buvusios Macikų lagerių pirties pastatą su žemės sklypu	–	2019 m. III ketvirtis	Šilutės rajono savivaldybė, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Macikų socialinės globos namai

7.	Suformuoti du naujus sklypus Macikų lagerių objektų komplekso teritorijoje (šalia Macikų lagerių belaisvių kapinių), kurie būtų skirti Macikų lagerių muziejaus-memorialo viešiesiems renginiams organizuoti, automobilių aikštei ir kitos infrastruktūros plėtrai	2 000	2020 m. I ketvirtis	Šilutės rajono savivaldybė, Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos
8.	Parengti Macikų lagerių objektų kompleksui sutvarkyti reikalingas viešojo pirkimo konkurso sąlygas, taip pat techninę specifikaciją (užduotį) komplekso sutvarkymo idėjos projekto konkursui, kuriose būtų numatyta: 1) Macikų lagerių muziejaus-memorialo teritorijos, skirtos muziejinei veiklai, sutvarkymas ir joje esančių buvusių lagerių statinių pritaikymas ekspozicijoms; 2) Macikų lagerių muziejaus-memorialo lankytojų aptarnavimo infrastruktūros plėtra; 3) Macikų lagerių aukų atminimo memorialas	–	2020 m. I ketvirtis	Šilutės rajono savivaldybė, Kultūros ministerija, Užsienio reikalų ministerija, Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos, Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras
9.	Organizuoti Macikų lagerių objektų komplekso sutvarkymo idėjos projekto konkursą	15 000	2020 m. I ketvirtis	Šilutės rajono savivaldybė, Kultūros ministerija
10.	Parengti ir nustatytais terminais pateikti Kultūros ministerijai paraišką dėl Macikų lagerių objektų komplekso sutvarkymo investicinio projekto finansavimo	5 000	2020 m. I ketvirtis	Šilutės rajono savivaldybė
11.	Parengti Macikų lagerių objektų komplekso sutvarkymo statybos darbų techninį projektą	80 000	2021 m. II ketvirtis	Šilutės rajono savivaldybė
12.	Įgyvendinti Macikų lagerių objektų komplekso sutvarkymo statybos darbų techninį projektą	1 900 000	2021 m. III ketvirtis – 2024 m. III ketvirtis	Šilutės rajono savivaldybė
13.	Organizuoti Macikų lagerių aukų atminimo memorialo sukūrimo konkursą arba idėjos kūrybines dirbtuves	12 000	2022 m. I ketvirtis	Šilutės rajono savivaldybė, Šilutės Hugo Šojaus muziejus, Kultūros ministerija, Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras

14.	Įgyvendinti Macikų lagerių aukų atminimo memorialo pastatymo projektą	Lėšų poreikis bus nustatytas įvertinus darbų apimtį	2024 m. IV ketvirtis	Šilutės rajono savivaldybė, Šilutės Hugo Šojaus muziejus, Kultūros ministerija, Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras
15.	Valstybinės reikšmės rajoninį kelią Nr. 4235 (privažiuojamasis kelias prie Macikų nuo kelio Kaunas–Jurbarkas–Šilutė–Klaipėda) pritaikyti turizmui – įrengti pėsčiųjų ir dviračių taką į Macikus	Lėšų poreikis bus nustatytas įvertinus darbų apimtį	2021 m. IV ketvirtis	Šilutės rajono savivaldybė, Susisiekimo ministerija
16.	Parengti Macikų lagerių istorinių tyrimų planą ir jį įgyvendinti, organizuojant nuoseklų mokslinį darbą užsienio archyvuose, straipsnių, studijų publikavimą, amžininkų liudijimų rinkimą	60 000	2019 m. III ketvirtis – 2024 m. IV ketvirtis	Šilutės Hugo Šojaus muziejus, Šilutės rajono savivaldybė, Užsienio reikalų ministerija, Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, Klaipėdos universitetas
17.	Parengti Macikų lagerių istorijos ir muziejaus-memorialo veiklos viešinimo Lietuvoje ir užsienyje programą ir ją įgyvendinti	3 000	2020 m. III ketvirtis – 2024 m. IV ketvirtis	Šilutės Hugo Šojaus muziejus, Šilutės rajono savivaldybė, Kultūros ministerija, Užsienio reikalų ministerija, Krašto apsaugos ministerija
18.	Įtraukti Macikų lagerių muziejų-memorialą į Lietuvos kultūros kelių programą, turistinius maršrutus, teikti informaciją apie Macikų lagerius kelionių agentūroms, turizmo informacijos centrams Lietuvoje	–	2024 m. IV ketvirtis	Šilutės Hugo Šojaus muziejus, Šilutės rajono savivaldybė, Kultūros ministerija
19.	Parengti metodines rekomendacijas dėl Macikų lagerių istorijos integravimo galimybių į istorijos ir pilietinio ugdymo pamokas ir neformalųjį švietimą	–	2020 m. III ketvirtis	Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, Ugdymo plėtotės centras
20.	Baigti kultūros paminklo statuso suteikimo Macikų lagerių objektų kompleksui procedūras	–	2024 m. I ketvirtis	Kultūros ministerija, Šilutės rajono savivaldybė

21.	Sukurti Šilutės Hugo Šojaus muziejaus administruojamą interneto svetainę, skirtą Macikų lagerių istorijai viešinti	20 000	2024 m. II ketvirtis	Šilutės Hugo Šojaus muziejus, Šilutės rajono savivaldybė
-----	--	--------	-------------------------	---

Darbo grupės pirmininkė

Teresė Birutė Burauskaitė

PRIEDAI

1 priedas

1941–1944 m. Macikų nacistinės Vokietijos karo belaisvių, 1944–1948 m. Sovietų Sąjungos karo belaisvių ir 1946–1955 m. GULAG'o lagerių istorinė pažyma

Nacistinės Vokietijos karo belaisvių stovykla Macikuose Stammlager 331 (oficialiuose dokumentuose vandinta Stalag'u 331) įsteigta prasidėjus Trečiojo Reicho-Sovietų Sąjungos karui – 1941 m. birželio pab. – liepos pr. (iki tol Šilutės apylinkėse funkcionavo karo belaisvių izoliavimo punktai, kuriuose buvo laikomi Antrojo pasaulinio karo pradiniu periodu į nelaisvę patekę Lenkijos, Prancūzijos ir Belgijos kariai). Lagerį administravo Trečiojo Reicho karinė (Oberkommando Wehrmacht) ir Vyriausioji sausumos karinių pajėgų vadovybė (Oberkommando des Heeres) – lageris buvo subordinuotas I gynybos apygardai Karaliaučiuje (/ Wehrkreis, Königsberg). Ši karo belaisvių stovykla buvo skirta specifinei kalinių grupei – belaisviams raudonarmiečiams, kuriems nebuvo taikomos 1929 m. („Antrosios“) Ženevos konvencijos dėl elgesio su karo belaisviais normos. 1941 m. pab. Macikuose veikusi belaisvių stovykla buvo pervadinta į Stalag IC. Ilgainiui ji tapo viena didžiausių sovietinių karo belaisvių koncentracijos stovyklų I karinėje apygardoje ir Tilžės apskrityje (dar vienas Klaipėdos krašte įsteigtas panašaus dydžio lageris buvo Pagėgių apylinkėse funkcionavęs Oflager 53). Lageris tuo metu talpino apie 1 tūkst. žmonių ir užėmė 2,9 ha ploto. Sovietinių karo belaisvių kalinimo sąlygos lageryje buvo labai sunkios ir daugelis jų žuvo iš bado bei nuo ligų. Dalis sovietinių belaisvių bandė pabėgti – vienas žinomiausių pabėgimų (organizuotas karo lakūno Jurijaus Curkano) įvyko 1943 m. rugpjūčio 19–20 d. naktį. Jo metu per išraustą tunelį iš lagerio pabėgo 41 belaisvis.

1943 m. vid. Macikuose buvo įkurta antroji karo belaisvių stovykla – Stalag Luft VI, skirta (šiuo tikslu lageryje buvo suformuoti atskiri sektoriai) kalinti į nelaisvę patekusius Jungtinių Amerikos Valstijų, Jungtinės Karalystės, Kanados, Australijos, Naujosios Zelandijos karo lakūnus. Dalis šios grupės kalinių buvo gen. Władysław'o Anders'o lenkų korpuso kariai. Remiantis 1944 m. JAV karinės žvalgybos departamento duomenimis, Macikų lageryuose buvo 12 medinių ir 10 mūrinių barakų, galėjusių talpinti ne mažiau 10 tūkst. žmonių. Nacistiniai Macikų karo belaisvių lageriai likviduoti 1944 m. rugpjūčio mėn., didžiąją kalinių dalį išgabenus į koncentracijos lagerius okupuotoje Lenkijos teritorijoje bei Trečiajame Reiche.

1945 m. pr. Raudonajai armijai užėmus Lietuvą ir okupavus Rytprūsius, viena Macikų lagerių komplekso dalis tapo Sovietų Sąjungos NKVD kuruojamu 184-uoju karo belaisvių (buv. Wehrmachto ir Trečiojo Reicho represinių struktūrų smogikų bei tarnautojų) lageryu. Kalinimo sąlygos buvo nežmoniškos. 1946–1947 m. belaisviai buvo varomi į Klaipėdos miesto atstatymo darbus – Klaipėdos įmonėse dirbo apie 2 tūkst. belaisvių iš Macikų lagerio. Lageryje buvo laikomi ir visiškai išsekę, nebegalintys dirbti, mirčiai pasmerkti karo belaisviai. 1948 m. liepos 15 d. 184-asis karo belaisvių lageris buvo uždarytas.

Kita lagerio dalis 1945–1946 m. buvo paversta į Sovietų Sąjungos NKVD (MVD) GULAG'o padalinį (3-iąją pataisos darbų koloniją), skirtą civiliams politiniams (nemaža jų dalis buvo lietuviai, rusai, ukrainiečiai, etc.) ir kriminaliniams kaliniams. Gausėjant kalinių skaičiui ši lagerio teritorija buvo sparčiai plečiama ir netrukus aprėpė 5 ha žemės plotą. 1952 m. duomenimis, vienu metu čia galėjo būti kalinama apie 3 tūkst. žmonių – tai buvo vienas didžiausių GULAG'o objektų Lietuvos SSR teritorijoje. Griežčiausiai, atskiroje zonoje, buvo kalinami politiniai kaliniai. Į lagerį patekdavo neįtikėję sovietų okupacinei valdžiai Lietuvos SSR piliečiai, rezistentai ir jų artimieji, ūkininkai, nesugebėję sumokėti užkrautų mokesčių ir apkaltinti sabotažu, nuo fronto bėgę ir sugrįžę Klaipėdos krašto gyventojai, mokslininkai, kultūros veikėjai ir kt. Lageryje (specialiai įsteigtuose barakuose) buvo kalinamos ir moterys, čia gimę vaikai ir neįgalieji. Jiems buvo įsteigti atskiri barakai. 1952 m. su įkalintomis moterimis buvo net 620 vaikų, iš kurių 162 buvo čia gimę. Tiriant išlikusias mirusių kalinių

registracijos knygas nustatyta, kad 1948–1955 m. žuvo 365 kaliniai ir 70 vaikų (tarp žuvusių 119 buvo 60–82 m. amžiaus). Tačiau GULAG'o padalinys Macikuose veikė iki 1955 m. birželio 18 dienos.

Uždarius lagerį bandyta sunaikinti ir Macikų lagerių kapines – parengtas teritorijos „melioravimo“ projektas. Nors toks projektas nebuvo įgyvendintas ir kapinės nebuvo buldožeriais sulygintos, tačiau čia ganėsi gyvuliai, važinėjo traktoriai.

1993 m. Tremtinių ir politinių kalinių sąjungos Šilutės skyriaus iniciatyva (pirmininkas V. Stankevičius) buvo įrengtas Macikų lagerio karceris-muziejus. Šis muziejus 1995 m. tapo Šilutės muziejaus skyriumi.

Šaltiniai ir istoriografija

Archyviniai šaltiniai

Lietuvos ypatingasis archyvas, f. V-69 (Lietuvos TSR vidaus reikalų ministerijos (MVD) Karo belaisvių ir internuotųjų reikalų skyrius), ap. 1, 3.

Lietuvos ypatingasis archyvas, f. V-141 (Lietuvos TSR vidaus reikalų ministerijos (MVD) Sekretoriatas ir Lietuvos TSR vidaus reikalų ministerijos (MVD) Milicijos valdybos Sekretoriatas), ap. 2.

Memuarai/atsiminimai

MĖLINAUSKAS, Stasys. *Macikai: sugrįžimas atminties takais*. Šilutė, 2014.

ЦУРКАН, Юрий. *Последний круг ада*. Москва, 2017.

Internetiniai šaltiniai

<http://www.americanairmuseum.com/place/135173>

www.b24.net

<http://www.remember-history.com/category/stalag-luft-vi/>

<http://rememor.eu>

<http://www.wartimemoriesproject.com/ww2/pow/powcamp.php?pid=3137> Авиация СГВ. Stalag IC (331) Heydekrug. Prieiga internete: <http://www.sgvavia.ru/forum/686-512-1> Воинские захоронения Литвы 1941–1945 загружены в ОБД Мемориал. Prieiga internete: <http://www.kremnik.ru/node/460785>

Istoriografija

ARBUŠAUSKAITĖ, Arūnė. Aidai iš praeities, kuri neleidžia jos pamiršti. NKVD Šilutės operatyvinės apklausos protokolas, 1944 m. lapkritis. In *Acta Historica Universitatis Klaipedensis*. T. XXV (Klaipėdos krašto konfesinis paveldas: tarpdisciplininiai senųjų kapinių tyrimai), 2012, p. 233–244.

DIECKMANN, Christoph. *Deutsche Besatzungspolitik in Litauen 1941–1944*. Bd. 2. Göttingen, 2011.

DIECKMANN, Christoph; TOLEIKIS, Vytautas; ZIZAS, Rimantas. *Karo belaisvių ir civilių gyventojų žudynės Lietuvoje (=Murders of Prisoners of War and of Civilian Population in Lithuania)*. Vilnius, 2005.

Macikų mirties namai: Antrojo pasaulinio karo belaisvių ir GULAG'o lageriai 1939–1955 metais Šilutės apylinkėse. Ats. red. Edita JANKAUSKIENĖ. Vilnius, 2015.

LININIS, Vytautas. *Deutsche Kriegsgefangene in Litauen 1944–1949*. Annaberger Aanaln. 24/2016, S. 18–51.

Zur Geschichte der deutschen Kriegsgefangenen des Zweiten Weltkrieges. Hrsg. Erich MASCHKE. Bd. II, III, IV, V/1-3, VI, VII, VIII. Bielefeld, 1962–1977.

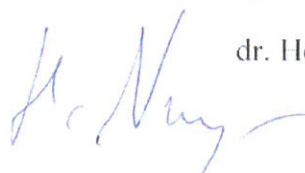
Klaipėdos universiteto
Baltijos regiono istorijos ir archeologijos instituto
Vyriausiasis mokslo darbuotojas

prof. dr. Vygantas Vareikis

Klaipėdos universiteto
Baltijos regiono istorijos ir
archeologijos instituto
studijų programų vadovas
prof. dr. Vygantas Vareikis

Klaipėdos universiteto
Baltijos regiono istorijos ir archeologijos instituto
Mokslo darbuotojas

dr. Hektoras Vitkus

2019 m. sausio 24 d.

Macikų II pasaulinio karo belaisvių masinio laidojimo vietos Armalėnų kaime, Žaliojoje g. 2016 m. detaliųjų archeologinių tyrimų nuotraukos

Masinis kapas Nr. 1, gylis 1,7-1,8 m iš R

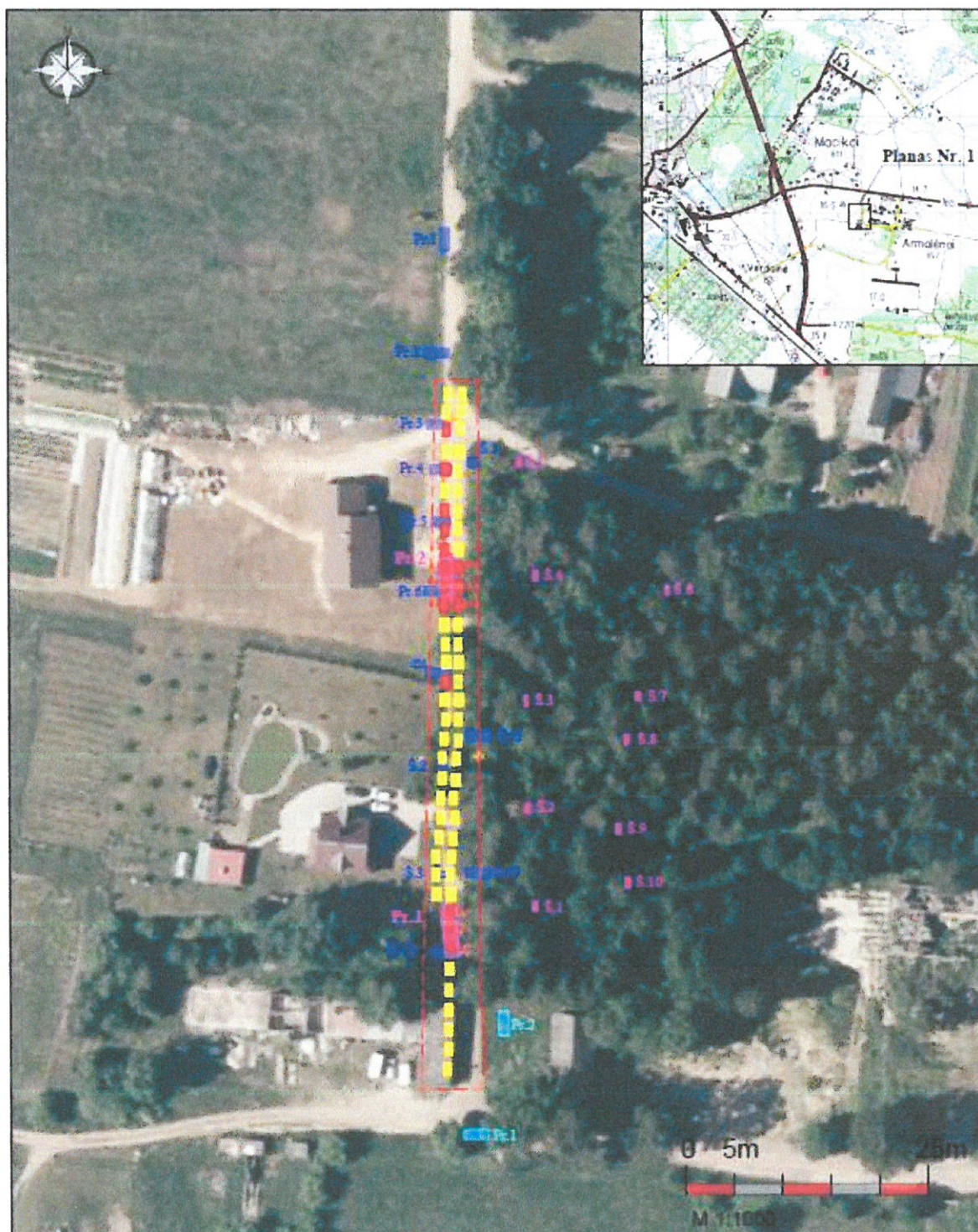

Perkasa Nr. 1, gylis 1,2-1,4 m, iš PV

Perkasa Nr. 2, gylis 1-1,6 m, iš PR

Macikų II pasaulinio karo belaisvių masinio laidojimo vietos Armalėnų kaime, Žaliojoje g.
2016 m. detaliųjų archeologinių tyrimų situacijos planas

■ 2016 m. archeologinių tyrimų vietos	■ archeologinių tyrimų metu aptiktos kapų duobės
■ 2014 m. archeologinių tyrimų vietos	■ tikėtinos kapų duobės (1944 12.23 d. aerofotografijos interpretacija)
■ 2012 m. archeologinių tyrimų vietos	--- stūdoma saugoti teritorija
+ 2011 m. aptiktų kaulų vietos	

Macikų lagerių ir naujai suformuoto sklypo laidojimui planas

